

Sygn. akt V ACa 333/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 września 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodnicząca:	SSA Barbara Konińska

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2021 r. w Katowicach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Gminy – Miasta (...)

przeciwko Spółce (...) Spółce Akcyjnej w B., Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Okręgowego Urzędu Górniczego w (...)

o naprawienie szkody

na skutek apelacji powódki i pozwanego Skarbu Państwa - Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w (...)

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 24 lipca 2020 r., sygn. akt I Cgg 8/18

1. oddała apelację;
2. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w (...) na rzecz powódki kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego;
3. zasądza od powódki na rzecz pozwanej Spółki (...) Spółki Akcyjnej w B. kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Barbara Konińska

Sygn. akt V ACa 333/20

UZASADNIENIE

Powódka Gmina - Miasto R. wniosła o nakazanie pozwanej Spółce (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w B. naprawienia szkody powstałej w wyniku reaktywacji starych zrobów na zlikwidowanym obszarze górniczym (...) w rejonie zlikwidowanego szybu (...), zlokalizowanego w sąsiedztwie budynków usytuowanych w R. przy ul. (...), poprzez przywrócenie terenu, na którym nastąpiła szkoda do stanu poprzedniego.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa zarzucając, iż powódka nie wykazała przyczyny wystąpienia na swej nieruchomości szkody ani, że pozwana jest podmiotem odpowiedzialnym za usunięcie powstałej szkody. Dodała, że

w dacie ujawnienia się szkody (...) Spółka Akcyjna w K. - poprzednik prawny pozwanej, nie posiadała koncesji na wydobywanie węgla kamiennego na tym terenie.

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2018r. na wniosek powódki Sąd Okręgowy w Gliwicach wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Skarb Państwa – Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w (...), którego odpowiedzialność za szkodę powódka wywodziła z art. 146 ust. 4 Prawa Geologicznego i Górniczego.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa kwestionując w sprawie charakter szkody górniczej oraz swoją legitymację bierną. Pozwany zaprzeczył by szkoda była spowodowana reaktywacją starych zrobów, bądź działalnością górniczą. Wyraził pogląd, iż podmiotem odpowiedzialnym za usunięcie szkód jest pozwana spółka będąca następcą prawnym podmiotu, który realizował wydobywanie kopalin.

Wyrokiem z dnia 24 lipca 2020r. Sąd Okręgowy w Gliwicach w punkcie 1. nakazał pozwanemu Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Okręgowego Urzędu Górniczego w (...) naprawienie szkody w postaci zapadliska powstałego w rejonie zlikwidowanego szybu (...), zlokalizowanego w sąsiedztwie budynków usytuowanych w R. przy ulicy (...) w sposób w tym wyroku szczegółowo opisany; w punkcie 2. oddalił powództwo w stosunku do pozwanej Spółki (...) SA w B. i w punkcie 3. odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu.

Sąd Okręgowy poczynił następujące istotne ustalenia:

Powódka jest właścicielem działek nr (...) oraz (...) położonych w dzielnicy R. w R. w rejonie ul. (...). Działki te użytkowane są jako droga publiczna, chodnik oraz obszary zielone. Na przełomie lipca i sierpnia 2017r. na tym terenie pojawiło się zapadlisko widoczne w postaci spękania chodnika i jezdni, i lokalnego obniżenia poziomu gruntu w stosunku do terenów sąsiednich.

W XIX wieku w tym miejscu funkcjonował szyb (...) o głębokości 159 m lub wedle innych źródeł 189 m, udostępniający pokłady od nr (...) na głębokości 105,4 m do nr (...) na głębokości 149,2 m, a także pokład (...). Eksploatacja w pokładzie (...) prowadzona była w latach 1851 – 1881, ostatnio przez kopalnię (...). Następnie prowadzono eksploatację w latach 1888 -1910 w pokładzie (...). Nie zachowała się żadna szczegółowa dokumentacja techniczna szybu, ani żadne informacje o dacie i sposobie jego likwidacji. Na niemieckiej mapie topograficznej z roku 1934 szyb oznaczony jest jako zlikwidowany. W roku 1931 kopalnia (...) została połączona z kopalnią (...). Po II wojnie światowej nieruchomości, na których znajdował się szyb objęte zostały nacjonalizacją, a w oparciu o majątek kopalni (...) funkcjonowała kopalnia (...), później KWK (...).

Obszar, na którym powstała deformacja był objęty koncesją (...), udzieloną przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża (...), w granicach obszaru górniczego (...) (dawna KWK (...)). Pierwotnie koncesję tą posiadała (...) SA w R., a następnie przejęła ją (...) SA w K.. Decyzją z dnia 8 grudnia 2015r. Minister Środowiska stwierdził wygaśnięcie koncesji, co spowodowało również likwidację obszaru górniczego (...). Teren górniczy obejmujący obszar górniczy pomimo wygaśnięcia koncesji pozostał niezmienny albowiem został on ustalony jednocześnie dla obszaru górniczego (...) objętego koncesją (...), która przysługiwała (...) SA w K. W związku z nabyciem w 2016r. przez (...) Spółka z o.o. w K. części przedsiębiorstwa (...) SA w K., obejmującego m.in. KWK (...), koncesja ta została przeniesiona decyzją Ministra Środowiska z dnia 29 kwietnia 2016r. na rzecz (...) spółka z o.o. Następnie decyzją z dnia 22 grudnia 2016r. Minister Środowiska zmienił koncesję (...) ograniczając teren górniczy i tworząc nowy obszar górniczy (...) oraz nowy teren górniczy (...). Nowy obszar i teren górniczy znajdują się w południowej części poprzedniego obszaru i terenu, i przylegają do obszaru górniczego (...). Zapadlisko będące przedmiotem postępowania mieści się poza ustanowionymi obecnie obszarami i terenami górniczymi.

W czerwcu 2017r. (...) SA w K. została zlikwidowana, a jej prawa i obowiązki przejęła Spółka (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w B..

W rejonie zlikwidowanego szybu (...) dochodziło już w przeszłości do powstania poważnych szkód. W dniu 3 maja 1971r. u powstała deformacja w formie ogromnego leja, Zасыpywanie zapadliska trwało nieprzerwanie kilka dni (sypano bardzo różny materiał jak gruz budowlany, żużel, piasek). Prace wykonane były prawdopodobnie siłami KWK (...). Nie zachowała się żadna dokumentacja dotycząca tej deformacji, ani sposobu jej likwidacji.

Powstała na przełomie lipca i sierpnia 2017r. deformacja to obniżenie części jezdni ul. (...) wraz z chodnikiem i trawnikiem po jej zachodniej stronie na wschód od budynku nr (...) i na północ od budynku nr (...). W najniższym punkcie znajdującym się przy zachodnim krawężniku jezdni obniżenie wynosi około 0,5. Deformacja ma wymiary około 12m

w kierunku wschód-zachód i około 18m w kierunku północ-południe. Jej pojawienie się w rejonie zlikwidowanego szybu (...) - gdzie w 1971r. wystąpiła deformacja nieciągła w postaci leja o dużych rozmiarach - wskazuje na jej związek z tym szybem. Prawdopodobną przyczyną deformacji była tzw. sufozja mechaniczna (zjawisko wymywania przez filtrującą wodę drobnych ziaren i cząstek ilastych pomiędzy grubszych ziaren gruntu, co z czasem może doprowadzić do załamania się szkieletu gruntowego i powstania deformacji na powierzchni terenu). Zależnie od rozmiarów zjawiska sufozja powoduje różnego rodzaju deformacje górotworu, prowadząc do powstania obniżeń powierzchni terenu, zapadlisk, wyrw i lejów.

W sprzyjających warunkach sufozja może wywołać wtórne zjawiska hydrogeologiczne, podobne jak odkształcenia terenu spowodowane bezpośrednio przez roboty górnicze. Z uwagi na brak dokumentacji o dacie i sposobie likwidacji szybu (...) nie sposób stwierdzić, czy szyb ten został faktycznie zlikwidowany, czy też tylko przykryty. Nie wiadomo dokładnie jakiej był głębokości. Powstanie i rozmiar deformacji, jaka powstała w miejscu szybu w 1971r. wskazuje na to, że szyb podczas likwidacji nie został wypełniony. Deformacja, która pojawiła się w 2017r. ma bezpośredni związek z istnieniem szybu. Na skutek sufozji jaka miała miejsce po zasypaniu leja jaki utworzył się w miejscu szybu w 1971r., powstały pustki, które doprowadziły do obniżenia terenu, uszkadzając nawierzchnię jezdni i chodnika.

Sąd Okręgowy uznał, że nie istnieje przedsiębiorca, który spełniałby przesłanki odpowiedzialności przewidzianej w art. 146 ust. 3 p.g.g. Stwierdził, że w tych warunkach wobec braku przedsiębiorcy odpowiedzialnego za szkodę na zasadach określonych w art. 146 ust 1 i art. 146 ust. 3 p.g.g., w oparciu o przepis art. 146 ust 4 p.g.g. za szkodę odpowiada Skarb Państwa i zobowiązał go do naprawienia szkody w sposób wskazany w opinii biegłego i szczegółowo opisany w sentencji wyroku. Nie znajdując podstawy do przypisania odpowiedzialności pozwanej Spółce (...) SA w B., w szczególności wobec braku przesłanek odpowiedzialności wskazanych w art. 146 ust 1 i 3 p.g.g., powództwo w tej części oddalił. O kosztach postępowania w zakresie roszczenia skierowanego przeciwko Spółce (...) Sąd orzekł w oparciu o przepis art. 102 k.p.c., mając na względzie, że na etapie wniesienia pozwu trafne określenie pozwanego było wysoce utrudnione.

Pozwany Skarb Państwa – Dyrektor Okręgowego Urzędu Górniczego w (...) wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach zaskarżając go w punkcie 1 i 3. Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa wobec niego w całości i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany zarzucił zaskarżonemu wyrokowi niezgodne ze stanem rzeczywistym ustalenie faktów, że deformacja, jaka pojawiła się w 2017r. ma bezpośredni związek z ruchem niemieckiego zakładu górniczego i że brak następcy prawnego przedsiębiorstwa górniczego, które dokonywało likwidacji deformacji w 1997r. Zarzucił też naruszenie:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolne a nie swobodne dokonanie oceny dowodu z opinii biegłego polegające na pominięciu fragmentów opinii wskazujących na brak związku szkody z samym istnieniem wyrobisk, związek szkody z metodą usunięcia deformacji w 1971r. oraz przyczynę w postaci sufozji mechanicznej;

- art. 53 ust.1 dekretu z dnia 6 maja 1953r. Prawo górnicze przez niezastosowanie przepisu polegające na pominięciu, iż działania nieprawidłowego zasypania deformacji w 1971r. nie stanowiły działania ruchu zakładu górniczego w rozumieniu tego przepisu.

Z ostrożności zarzucił także naruszenie:

- art. 146 ust.1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo górnicze i geologiczne w zw. z art. 435 k.c. przez błędną wykładnię i wskutek tego zastosowanie do sytuacji nieobjętej hipotezą przepisu, przez przyjęcie, iż działania nieprawidłowego zasypania deformacji w 1971r. oraz skutki zjawiska sufozji mechanicznej stanowią szkodę związana z ruchem zakładu górniczego;
- art. 146 ust.1 ustawy Prawo górnicze i geologiczne przez jego niezastosowanie oraz ust.4 tego przepisu przez zastosowanie go do sytuacji nieobjętej hipotezą przez przyjęcie, że nie istnieje następca prawny zakładu odpowiedzialnego za szkodę;
- naruszenie art. 8c ust. 2 ustawy z dnia 7 września 2007r. o funkcjonowaniu górnictwa kamiennego przez jego niezastosowanie.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła także powódka zaskarżając go w części, to jest w zakresie pkt. 2 wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez nakazanie pozwanej Spółce (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w B. naprawienia szkody

w sposób opisany przez biegłego i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania przed Sądem I i II instancji. Powódka zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że pozwana nie odpowiada za szkodę, podczas gdy z akt postępowania wynika, że przyczyną powstania szkody jest sufozja mechaniczna w obrębie szybu (...), poprzednik prawny pozwanej dokonywał zasypania szybu w 1971r., a sposób zasypania szybu zdaniem biegłego miał wpływ na powstanie szkody opisanej w pozwie.

Powódka w odpowiedzi na apelację pozwanego wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o ich oddalenie w całości i zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacje podlegały oddaleniu.

Wbrew zarzutom apelacji Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił fakty w sprawie. Nie dopuścił się przy tym zarzucanego mu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Ustalenia te w całości Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne bez potrzeby ich zbędnego powtarzania. Sąd Okręgowy prawidłowo także ustalił związek przyczynowy powstałej szkody z działalnością nieistniejącego, już niemieckiego przedsiębiorcy górniczego.

Jak ustalił to Sąd I instancji na niemieckiej mapie topograficznej z roku 1934 szyb (...) oznaczony jest jako zlikwidowany. Rodzi to domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), iż co najmniej od 1934 roku szyb ten nie był wykorzystywany w działalności górniczej pozwanej, gdyż wskutek likwidacji niemożliwym było korzystanie z niego zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Jak wynika z analizy dokonanej przez biegłego z zakresu górnictwa, miernictwa górniczego, geologii i geofizyki, ochrony powierzchni i środowiska J. P., eksploatacje górnicze, jakie miały miejsce w okolicach zlikwidowanego szybu przez inne zakłady górnicze nie mogły spowodować szkody na nieruchomości pozwanej wobec oceny prawdopodobieństwa jej wystąpienia z tego tytułu jako zerowego.

W efekcie Sąd Okręgowy trafnie przyjął, iż nie istnieje obecnie przedsiębiorca górniczy prowadzący ruch zakładu górniczego, wskutek którego wystąpiła szkoda bo szkoda ta nie ma żadnego związku z wyrobiskami górniczymi

i chodnikowymi podmiotów górniczych prowadzących po zlikwidowaniu szybu (...) eksploatację górniczą w jego rejonie.

Prawidłowo także Sąd Okręgowy uznał, wbrew zarzutom pozwanego, iż szkoda ma związek przyczynowy z działalnością nieistniejącego już niemieckiego przedsiębiorcy górniczego. Wniosek taki wynika bowiem wprost z treści opinii biegłego, który na jej stronie dziewiątej wskazuje „wystąpienie deformacji w rejonie aul. (...) w postaci lokalnego niewielkiego obniżenia w rejonie zlikwidowanego szybu (...), gdzie w 1971r. wystąpiła deformacja nieciągła w postaci leja o dużych rozmiarach, wskazuje na jej związek z tym szybem.”

Błędnie zatem pozwany zarzucił brak związku przyczynowego pomiędzy wystąpieniem szkody i ruchem niemieckiego zakładu górniczego. Związek przyczynowy pełni podwójną funkcję: warunkuje powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej (art. 361 § 1 k.c.) oraz określa jej granice (art. 361 § 2 k.c.). Normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. zachodzi wówczas, gdy w danym układzie stosunków i warunków oraz w zwyczajnym biegu rzeczy, bez szczególnego zbiegu okoliczności, szkoda jest typowym następstwem tego rodzaju zdarzenia. Szyby górnicze służą do udostępniania złoża oraz są głównymi wyrobiskami komunikacyjnymi i wentylacyjnymi kopalni /(...)/. Jako takie są częścią zakładu górniczego związanego z jej ruchem i służą temu ruchowi. Jak wyjaśnił biegły w opinii olbrzymi lej powstały w 1971r. wynikał z nieprawidłowej likwidacji tego szybu. Skoro zaś szyb zlikwidowano najpóźniej w 1934r. gdyż w tym roku nie było go już na mapach, wynika stąd wniosek, iż likwidację szybu przeprowadzić musiał nieistniejący obecnie niemiecki przedsiębiorca górniczy, którego następcy prawni nie są znani (art. 231 k.p.c.).

Okoliczność, iż fizycznie zjawiskiem, jakie doprowadziło do postania obecnej szkody jest sufozja mechaniczna nie zmienia faktu, iż szkoda ma związek przyczynowy z działalnością górniczą zakładu górniczego nieistniejącego już przedsiębiorcy górniczego. Gdyby bowiem ów przedsiębiorca szyb zasypał a nie jedynie przykrył, jak wywiódł biegły J. P. na podstawie analizy rozmiarów deformacji powstałej w 1971r., nie doszłoby do powstania szkody w 1971r. ani obecnie, czyli nie powstałoby zapadlisko w 1971r., ani obecnie deformacja na skutek sufozji mechanicznej (art. 231 k.p.c.).

Wbrew zarzutom pozwanego Sąd Okręgowy nie dopuścił się naruszenia art. 8c ust.2 ustawy z dnia 7 września 2007r. o funkcjonowaniu górnictwa kamiennego (t.j. Dz.U. z 2019r., poz. 1821), gdyż przepis ten nie miał zastosowania w niniejszej sprawie. Jak trafnie wskazał to Sąd I instancji art. 8c ust. 2 tej ustawy zobowiązuje co prawda pozwaną do naprawy szkód związanych z reaktywacją starych zrobów, ale jak wynika z pełnego brzmienia przepisu art. 8c ustawa dotyczy zrobów powstałych na skutek ruchu kopalń likwidowanych przez pozwaną, a nie zrobów powstałych na skutek ruchu niemieckich przedsiębiorstw przedwojennych. Pozwany powołując się na ewentualne istnienie następców prawnych niemieckiego przedsiębiorcy odpowiadającego za szkodę powinien tę okoliczność dowieść zgodnie z regułą art. 6 k.c., czego jednakże nie uczynił.

Niezasadnymi okazały się także zarzuty powódki sprowadzające się w istocie, jak wynika to z treści jej apelacji, głównie do nieprawidłowego zastosowania prawa materialnego przez brak przypisania pozwanej odpowiedzialności za szkodę. Likwidacja zapadliska wywołanego na skutek działalności przedsiębiorcy niemieckiego dokonana przez zasypanie przez poprzedników prawnych pozwanej Spółki (...) SA w B. nie była, jak wynika to jednoznacznie z opinii biegłego J. P., w żaden sposób związana

z ruchem przedsiębiorstwa górniczego poprzednika prawnego pozwanej. Jak wskazano to już wyżej i jak wynika z analizy dokonanej przez biegłego, eksploatacje górnicze jakie miały miejsce w okolicach zlikwidowanego szybu przez inne zakłady górnicze, w tym poprzednika prawnego pozwanej nie mogły spowodować szkody na nieruchomości pozwanej.

W efekcie naprawa powstałej w 1971r. deformacji nieciągłej w postaci leja wielkich rozmiarów nie była związana w żaden sposób z ruchem zakładu górniczego poprzednika prawnego pozwanej. Zatem obowiązek tej naprawy nie obciążał poprzednika prawnego pozwanej na zasadzie art. 435 k.c. W efekcie do ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej tego podmiotu za szkodę powstałą na skutek zasypania zapadliska nie ma zastosowania ani

aktualnie obowiązująca ustawa Prawo górnicze i geologiczne ani też art. 435 k.c., ani dekret z dnia 6 maja 1953r. Prawo górnicze (Dz.U. z1953r., Nr 29, poz.113) - wiążące powstanie szkody z ruchem danego przedsiębiorstwa. W szczególności w rozumieniu art. 54 ust. 1 szkodą górniczą jest szkoda powstała wskutek robót górniczych w nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości.

Tym samym odpowiedzialność ta może kształtować się wyłącznie na podstawie art. 415 k.c., czyli na zasadzie winy. Powódka tymczasem obciążona w tym zakresie ciężarem dowodu z art. 6 k.c. nie wykazała, by poprzednik prawny pozwanej Spółki (...) SA w B. w sposób zawiniony doprowadził do powstania szkody dokonując jej likwidacji w sposób niezgodny ze sztuką budowlaną, której wskazania powinno się uwzględniać według wiedzy fachowej znanej w czasie likwidowania szkody, to jest w 1971r. umożliwiającą przypisanie mu winy w rozumieniu art. 415 k.c.

W efekcie Sąd Okręgowy, wbrew zarzutom apelacji, prawidłowo zastosował prawo materialne, to jest art. 146 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U. z 2011r. poz. 1420) ustalając odpowiedzialność za szkodę pozwanego wobec tego, iż zgodnie z tym przepisem jeżeli nie istnieje przedsiębiorca odpowiedzialny za szkodę ani jego następcą prawny, za szkodę odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez właściwy organ nadzoru górniczego.

Biorąc powyższe pod uwagę obie apelacje podlegały oddaleniu, o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z w zw. z art. art. 15 zzs¹ ust.1 pkt.4 ustawy z dnia 2 marca 2020r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz.U. z 2020r., poz. 1842 ze zm.)

O kosztach postpowania odwoławczego Sąd Apelacyjny orzekł stosownie do jego wyników na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt. 5 i § 10 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018r., poz. 265 ze zm.). Na koszty te złożyło się wynagrodzenie pełnomocników w kwocie 2.700 zł w przypadku powódki i 3.600 zł w przypadku pozwanej przy uwzględnieniu, iż pozwana w postępowaniu odwoławczym była reprezentowana przez innego pełnomocnika.

SSA Barbara Konińska